

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**AİLELERİN OKULÖNCESİ EĞİTİM HARCAMALARI
(DENİZLİ İLİ - HONAZ İLÇESİ)**

Mehmet ALKAN

Denizli - 2023

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**AİLELERİN OKULÖNCESİ EĞİTİM HARCAMALARI
(DENİZLİ İLİ - HONAZ İLÇESİ)**

Mehmet ALKAN

Danışman

Dr. Gökhan TUZCU

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, proje yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tezsiz yüksek lisans proje çalışmasında; proje içindeki tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda, ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu projenin herhangi bir bölümünü bu üniversitede ya da başka bir üniversitede, başka bir proje/tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Mehmet ALKAN

TEŞEKKÜR

Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, Denetimi, Planlaması ve Ekonomisi bilim dalındaki tezsiz yüksek lisans programı boyunca bizlere emek veren, başta Prof. Dr. Abdurrahman Tanrıöğen olmak üzere tüm akademisyenlere teşekkür ederim.

Yüksek lisans yapma sürecinde görüş ve eleştirileriyle beni yönlendiren, zamanını ve bilgisini her zaman paylaşan hocam- danışmanım Dr. Gökhan Tuzcu'ya çok teşekkür ederim. O olmasaydı "Eğitim Ekonomisi ve Planlaması" bilim dalından haberimiz olmayacaktı. Bu dalda eğitim görme olanağına kavuşamayacaktık ve eğitimin çok önemli bir boyutunu da göremeyecektik. Dr. Tuzcu, bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde başından sonuna kadar, düşüncelerini ve deneyimlerini benimle paylaşmış ve bu süreçte bana sürekli destek olmuştur. Çok teşekkür ediyorum.

Derslerim ve araştırmam boyunca her türlü destek ve yardımlarını esirgemeyen, oğullarım Göktürk Ata ve Atilla Han'ın anneleri, eşim Birsin ALKAN'a ve araştırma verilerinin toplanması aşamasında, bana her türlü yardımı sağlayan okul yöneticilerine teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet ALKAN

ÖZET

Ailelerin Okulöncesi Eğitim Harcamaları (Denizli İli - Honaz İlçesi)

ALKAN, Mehmet

Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Eğitim Bilimleri ABD

Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

Proje Danışmanı: Dr. Gökhan TUZCU

Ocak 2023, 44 sayfa

Bu araştırmada, Denizli ilinin Honaz ilçesinde, çocuğu okulöncesi eğitime (anaokulu + anasınıfı) katılan ailelerin eğitim harcamaları ortaya konulmaktadır. Betimsel tarama modeliyle yapılmıştır ve 205 aileden veri toplanmıştır.

Bir ailenin, bir öğrenci için bir ayda yaptığı harcama (ulaşım, kıyafet, aidat, beslenme, gezi, mezuniyet)ortalama 397 ₺'dir. Bu harcama, 130₺ ile 920₺ arasında değişmektedir. Görüldüğü gibi alt ve üst sınır arasındaki fark oldukça yüksektir.

Ailelerin en çok harcama yaptığı alanlar, kıyafet ve malzeme (eğitim materyali) alımı içindir. Bunu ulaşım (öğrencilerin okula gidip-gelmesi) ve okul ücreti (aidat)harcamaları izlemektedir.

Yapılan harcamalar, aileden aileye büyük farklılık göstermektedir. Bunun nedenleri şöyle sıralanabilir: Ev ile okulun birbirine yakın olmasından dolayı ulaşım harcamasının olmaması, beslenmenin evden ya da okuldan verilmesiyle beslenme harcamasının olmaması ya da çok az olması, bazı aileler için okul ücretinin (aidatının) devlet tarafından (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu) aracılığıyla ödenmesi, ailelerin bilinç düzeyleri ve eğitimden beklentileri farklı olduğu için eğitime verilen önemin farklı olması.

Ailelerin okulöncesi anaokulu ve anasınıfı eğitim harcamalarında, annelerin eğitim düzeylerine göre ulaşım, kıyafet, yemek, gezi ve mezuniyet harcamalarında anlamlı ilişki yoktur, ancak anne eğitim düzeyi ile okul ücreti (aidat) harcamaları arasında anlamlı ilişki vardır. Ailelerin eğitim harcamalarında, baba eğitim düzeyi ile ulaşım, malzeme, beslenme, gezi ve mezuniyet harcamaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur, ancak kıyafet ve okul ücreti (aidat) harcamalarında ise anlamlı ilişki vardır. Anaokulu ve anasınıflarında çocukları öğrenim gören ailelilerin gelir düzeyleri ile eğitim harcamaları arasında anlamlı ilişki yoktur.

Anahtar Sözcükler: Eğitim ekonomisi, Eğitim harcaması, Eğitimin finansmanı, okulöncesi eğitim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU	iii
ETİK BEYANNAMESİ	iv
ÖZET	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	2
1.1.2. Alt Problemler	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sayıtlılar.....	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	5
2.1.1. Eğitim Finansmanı.....	5
2.1.2. Okulöncesi Eğitimin Finansman ve Maliyeti.....	10
2.2. İlgili Araştırmalar	13
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM	15
3.1. Araştırmanın Modeli	15
3.2. Çalışma Grubu	15
3.3. Veri Toplama Aracı	17
3.4. Verilerin toplanması	18
3.5. Verilerin Çözümlemesi	18
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR	19
4.1. Betimsel İstatistikler	19
4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular	26
4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	27
4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	27

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	28
BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	31
5.1. Tartışma	31
5.2. Öneriler	33
KAYNAKÇA	34
ÖZGEÇMİŞ	35

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1. <i>Okulöncesi Eğitimde Öğrenci Başı Harcama (ABD, \$)</i>	12
Tablo 3.1. <i>Ailelerin Kişisel ÖzelliklerineGöre Dağılımı</i>	16
Tablo 4.1. <i>Betimsel İstatistikler</i>	19
Tablo 4.2. <i>Ailelerin Aylık Eğitim Harcamaları</i>	20
Tablo 4.3. <i>Ailelerin Aylık Harcama Ortalamaları</i>	21
Tablo 4.4. <i>Aile Harcamalarının, Anne Eğitim Düzeyine Göre Ki Kare Testi Sonuçları</i>	21
Tablo 4.5. <i>Aile Harcamalarının, Baba Eğitim Düzeyine Göre Ki Kare Testi Sonuçları</i>	22
Tablo 4.6. <i>Ailelerin Gelirleri İle Yaptıkları Eğitim Harcamaları İlişkisi</i>	22

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Günümüzde, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş süreci yaşanmaktadır. Bilgi, sanayi toplumunun temel kaynakları olan emek, doğa ve sermayenin yerini almıştır. Bilgi toplumunun temel unsuru olan bilgiyi doğru yerde ve doğru zamanda kullanabilen insan, nitelikli eğitimle şekillenmektedir. Bu nedenle eğitim sektörüne harcama ve yatırımları yapma zorunluluğu doğmaktadır. Eğitimin her tür ve düzeyine yapılan yatırım ve harcamalar, ülkenin kalkınmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Okulöncesi eğitim, Türkiye’de zorunlu değildir. Buna karşın aileler, çocuklarının ilkokula başladıklarında hazır bulunuşluğunun yüksek olmasını istediği için okulöncesi eğitime önem vermektedirler. Diğer yandan kadının işgücü piyasasına katılma oranının her geçen yıl daha da artması, okulöncesi eğitime olan istemi her geçen yıl artırmaktadır.

Bu araştırmada, Denizli ilinin Honaz ilçesinde, çocukları okulöncesi eğitimde (anaokulu + anasınıfı) okuyan ailelerin, okulöncesi eğitim için yaptığı harcamalar incelenmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, amaç, önem, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim, kişiliğin gelişmesine yardım eden, insanların yaşamı için gerekli bilgi, beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreçtir (Tezcan, 1992, s.3). Bu süreç, kişinin okul dışında ve içinde yaşam boyu edindiği öğrenmelerin bütününe kapsamaktadır. (Varış, 1988, s.19). Ayrıca eğitim, kişilerin kendisine ve topluma yararlı olacak biçimde yetiştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Kendisine yararlı olan birey, topluma da yararlı olacaktır. Bu nedenle ülkelerin kalkınması için eğitim çok önemli bir etken olarak görülmektedir.

Eğitim, ilk olarak ailede başlamakta ve daha sonra okul öncesi eğitim ile sürmektedir. Aileler, çocuklarının eğitimi için belli ücretler ödemektedir. Ancak anaokulları ve anasınıflarında, öğrencilerin giderleri için okulun bulunduğu sosyo-ekonomik çevreye uygun düzeyde ücret alınmaktadır (Tuzcu, 2021, s.171).

Eğitime yapılan harcamaların, gelişmiş ülkelerde yüksek düzeyde iken, geri kalmış ülkelerde daha az olduğu bilinmektedir. Nitelikli eğitim, eğitim bütçesinin merkezi yönetim bütçesinden (genel bütçeden) aldığı payla ilgilidir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi şudur: Denizli ilinin Honaz ilçesinde, çocuğu okulöncesi eğitime katılan ailelerin yaptığı eğitim harcamalarının türü ve miktarı nedir?

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

- 1) Aileler, çocuklarının okulöncesi eğitim alması için ne tür harcamalar yapmaktadırlar?
- 2) Bir aile, bir çocuğun okulöncesi eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?
- 3) Ailelerin yaptığı harcamalar;
 - Ana-babanın eğitim düzeyine göre değişmekte midir?
 - Ana-babanın mesleğine göre değişmekte midir?
 - Ana-babanın gelir düzeyine göre değişmekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, çocukları okulöncesi eğitimde (anaokulu ya da ana sınıfı) okuyan ailelerin, yaptıkları eğitim harcamalarını belirlemektir. Bu genel amaç çerçevesinde yukarıdaki sorulara yanıt aranmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesi ve böylece eğitim politikası yapıcılarına kaynak olunması da bir başka amacı oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de okulöncesi eğitime 1990’lı yıllarda daha çok önem verilmeye başlanmıştır. Çünkü o yıllara kadar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite sorunu ancak çözülebilmış, sonra sıra okulöncesi eğitime gelmiştir. Bu bağlamda, okulöncesi eğitimi yaygınlaştırma çabaları sürekli artmaktadır. Aileler, çocuklarının ilkokula daha hazır ve donanımlı bir şekilde geçebilmeleri için onları okulöncesi eğitime kaydettirmektedir ve böylece eğitime olan istem de her yıl artmaktadır. Bu bağlamda her geçen yıl aileler, çocukları için daha çok harcama yapmaktadır.

Eğitimin etkili bir biçimde sürebilmesi için gelir kaynaklarının çözümlenmesi, hane halkının yaptığı eğitim harcamalarının bilinmesi gerekmektedir (Tuzcu, 2021, s.138). Türkiye’de ailelerin eğitim harcamalarını konu alan çok az sayıda araştırma vardır. Yapılan bu araştırmanın, ilgili alanyazındaki kuramsal bir boşluğu doldurması beklenmektedir. Bunun yanı sıra, Denizli ilinin Honaz ilçesinde ailelerin okulöncesi eğitim için yaptıkları harcamaları konu alan ilk çalışma olması nedeniyle de önemlidir.

Eğitimin finansmanı, ilgili merkezi bütçe kaleminden belirlenmişse de hiçbir zaman yeterli ve zamanında ödenek gelmemiştir. Eksik kalan ya da gönderilmeyen ödenekler, toplama, okul-aile birliklerine ve okul yönetimlerine kalmaktadır(Kurul, 2012, s.78). Kamu kaynağı yaratma ve bunu kullanmada “parasal saydamlık, hesap verme sorumluluğu, edime dayalı bütçeleme yapma ve çok yıllık bütçeleme ilkelerine uygunluk, kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesi, kullanılması, muhasebeleştirilmesi ve kötüye kullanımının önlenmesi” gibi hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir (Karakütük, 2016, s.473). Okullar tarafından elde edilen parasal ve parasal olmayan gelir ve yardımların "Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetimi Sistemi’ne (TEFBİS) kayıt edilmesi gerekmektedir.

Okulların gelir-gider dengesini kurabilmesi, gelirlerini arttırarak giderlerini azaltması, çok da kolay bir süreç değildir. Okulların buldukları çevrenin sosyo-ekonomik yapısı da bu durumu belirlemede çok etkili olduğundan bu çalışma önemlidir. Türkiye’de farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okulların gelirlerini ve giderlerini inceleyen çalışma sayısı çok azdır. Özellikle Covid-19 pandemi süreci ve sonrasında da bu konu üzerinde çalışılmamıştır. Bu nedenle bu araştırmanın alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın, ailelerin eğitim harcamalarıyla ilgili olarak ileride yapılacak araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın temel varsayımı şudur:

– Araştırmaya katılan aileler, veri toplama aracına samimi ve dürüstçe yanıt vermişlerdir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Denizli ilinin Honaz ilçesini kapsamaktadır. Diğer ilçeleri ve illeri kapsamamaktadır.
- Ailelerin okulöncesi eğitim (anaokulu ve anasınıflarında okuyan öğrencileri) için yaptığı harcamaları kapsamaktadır. Eğitimin diğer tür ve düzeylerini kapsamamaktadır.
- 2022-2023 öğretim yılında yapılan harcamaları kapsamaktadır. Diğer yılları kapsamamaktadır. Veriler, 2022-2023 öğretim yılının birinci yarısında (Eylül-Ekim 2022’de) ailelerden toplanmıştır.
- Çocukları okulöncesi eğitime katılan ailelerin beyanlarını kapsamaktadır. Ailelerin, veri toplama aracına verdiği yanıtlarla sınırlıdır. Bunun dışında başka bir veri toplama aracı kullanılmamıştır.
- Kamuya (devlete) ait okullarda yapılmıştır, özel sektöre ait okulları kapsamamaktadır.

1.6. Tanımlar

Aile: Çocuğun yetiştirilmesi ve gelişiminin sağlanmasında sorumluluk taşıyan ve çocuğun eğitim giderlerini karşılayan ana, baba, kardeşler ve aile büyüklerinden oluşan kişiler topluluğudur.

Eğitimin Finansmanı: Eğitim sisteminin işletilebilmesi için gereksinim duyulan parasal kaynakların elde edilme sürecidir. Diğer bir deyişle, kaynakların nereden, nasıl ve hangi yollarla ve hangi oranda sağlanacağını planlanması ve bu planın gerçekleştirilmesidir (Tuzcu, 2021, s.138).

Gelir: Emek karşılığı alınan ücret-maaş, toprak kirası, sermaye geliri, girişimci gelirlerinden biri ya da bir kaçı (Tuzcu, 2021, s.137).

Gider (Harcama): Bir kişi ya da şirketin mal ve hizmet üretme ve varolan çalışmalarını sürdürebilmesi için para vb değerlerini kullanması (Tuzcu, 2021, s.137).

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi ve konuyla ilgili literatürde bulunan ilgili araştırmalar bulunmaktadır.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Eğitim, toplumsal yaşamı sürdürebilmek için bilgi, beceri ve anlayış kazandırma sürecidir. Diğer bir deyişle, kişilerin toplumun normlarını ve yaşam biçimini öğrenmesinde etkili olan tüm toplumsal süreçlerdir. Genç kuşaklara, istenilen davranışları kazandırma ve yaşanan çağa uyum sağlamayı öğreten süreçtir. Bu bağlamda okulöncesi eğitim, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin önem verdiği bir eğitim türüdür.

2.1.1.Eğitim Finansmanı

Hızlı bir biçimde değişen, bununla birlikte karmaşık hale gelen dünya, insanlara pek çok açıdan etkilemektedir. Bu nedenle tüm toplumların nitelikli insan gücü yetiştirmek gibi bir zorunlulukları vardır. Çünkü eğitim, nitelik düzeyi yüksek insan gücü yetiştirme ve insanların kişiliklerini oluşturmada temel unsur niteliğine sahiptir. Bununla birlikte eğitim hizmetlerinin etkili ve amaca uygun bir biçimde yürütülebilmesi için finans kaynaklarına gereksinim duydukları görülmektedir. Genel anlamda finansman “bir hizmet ya da malın edinilebilmesi için gereken kaynakları sağlama” demektir. Eğitimin finansmanı ise “eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilebilmesi adına gereken nakdi ve aynı kaynakların sağlanma süreci” dir (Söyler, 2009, s.10). Eğitim hizmetlerinin karşılanmasının finansman sorunlarını da ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Finansman sağlanması noktasında hangi birimlerin bulunması gerektiğine yönelik tartışmaların hala güncelliğini koruduğunu söylemek gerekir.

Türkiye’de eğitimin finansman kaynakları şöyle sıralanmaktadır (Tuzcu, 2021, s.138):

- Merkezi yönetim bütçesi (genel bütçe) içerisindeki paylar
- Eğitime katkı payı (ilköğretim, 4306 sayılı yasa gereğince)
- Öğrenci katkı payı (yükseköğretim, 2547 yasa gereğince)

– Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu (3308 sayılı Kanun gereğince)

- Eğitim, gençlik, spor hizmetleri vergisi (3418 sayılı yasa gereğince)
- Döner sermaye işletmelerinden sağlanan gelirler
- Dernek gelirleri (okul yaptırma, öğrenci koruma dernekleri vb)
- İl özel yönetimleri (idareleri) bütçesinden ayrılan paylar
- Halk katkıları-bağışlar (kişi ve şirketler tarafından yapılan gönüllü bağışlar)
- Dış ülke ve kuruluşlardan sağlanan krediler, burslar ve bağışlar.

Diğer bir deyişle, eğitim sisteminin ve okulların en önemli parasal kaynakları, merkezi yönetim bütçesinden (genel bütçeden) ayrılan pay, il özel yönetimleri bütçesinden ayrılan pay, bağışlar, döner sermaye çalışmaları, okul yapma ve yaşatma gibi derneklerin katkıları şeklinde sıralanabilir. Sağlanan finansman (parasal kaynaklar), değişik bölgeler, şehirler, eğitim türleri ve düzeyleri ve farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki kişilere dağıtılmaktadır(Tuzcu, 2021, s.139).

Eğitimin karma mal (hizmet) olması, eğitimin finansman bakımından farklı özelliklere sahip olmasına yol açmaktadır. Eğitim hizmetlerinin finansman süreçlerinde özel sektörlerin katkıları bulunabilmekle birlikte; dünyanın geneline bakıldığında, devletlerin eğitime yönelik müdahalelerde buldukları görülmektedir. Bu müdahalelerin düzey ve şekilleri, ülkeden ülkeye değişmektedir. Eğitimdeki devlet müdahaleleri, bu müdahalelerin nitelik ve düzeyleri doğrultusunda eğitim hizmetlerindeki finansman üzerinde belirleyici olabilmektedir. Devlet okulları, halkın tüm kesimlerinden toplanmakta olan vergiler yoluyla finanse edilmektedir.

Eğitim finansmanının değerlendirilmesinde, genellikle üç finans yönteminden söz edilmektedir. Bunların ilki “doğrudan finansman” olmakla birlikte, devlet müdahalelerinin zorunlu oluşuyla açıklanmaktadır. Devletin, bu yöndeki finansman sorununu vergilerle karşıladığı görülmektedir.

İkinci yöntem “kısmi finansman” yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntemde eğitim finansmanlarının vergiler yerinde harçlarla karşılanması esastır.

Son yöntemin ise “dolaylı finansman” olduğu görülmektedir. Bu yöntemde eğitim, kamu ve özel sektör ortaklığında finanse edilmektedir.

Eğitime yönelik harcamaların önemli oranda kamu kaynaklarıyla finanse edildiği söylenebilir. Nitekim dünya genelinde kamu finansmanı, eğitim kademelerinin tamamını beraber ele almakta ve eğitimdeki harcamaların en az %70’lik bölümünü karşılamaktadır.

Belçika, Estonya, Malta, Finlandiya, İsveç ve Norveç gibi ülkelerde kamu finansman paylarının yaklaşık %95 düzeyinde olduğu dikkat çekmektedir (Eurostat, 2012, s.94).

Eğitimden beklenmekte olan toplumsal, sosyal ve ekonomik işlevlerin gerçekleştirilmesi; eğitim için ayrılan kaynakların düzeyleri kadar bu kaynakların verimli kullanılmasıyla da yakından ilgilidir. Diğer bir deyişle, eğitim için ne kadar fazla kaynak ayrılıyorsa eğitimden alınacak verimin de o düzeyde artması beklenmektedir. Bu durumun eğitimin finansıyla yakından ilişkili olduğu söylenebilir (Tuzcu, 2021, s.141).

“Eğitim ekonomisi” şöyle tanımlanmaktadır: “İnsana nitelik kazandırmaya yönelik çalışmalarda kullanılacak olan kaynakların üretilmesi ve tüketilmesine ilişkin toplumda yapılmakta olan seçimleri inceleyen bilim dalı. Eğitim ekonomisinin taşıdığı önem, planlı kalkınma politikaları yönünde öne çıkan üretim etkinlikleri içerisindeki işgücünün sahip olduğu nitelikten kaynaklanmaktadır (Âdem,1977, s.2).

Eğitim ekonomisi, üretimin, dolayısıyla ekonomin en kilit etkenlerinin başında gelmekte olan işgücünün yetiştirilmesinde oldukça kritik bir yerdedir. Eğitim hizmetlerinin mali bakımdan ayrıntılarının incelemesinde devreye giren bir bilim disiplini özelliğine sahiptir. Eğitim yoluyla bilgi, deneyim ve becerilerin kazandırılmaya çalışıldığı süreçler, aynı zamanda ekonomik süreçler olarak da görülmelidir. Theodore Schultz’un 1960’lı yıllarda dile getirmiş olduğu ve 1962 yılında GaryBecker aracılığıyla geliştirilen “insan sermayesi kuramı” eğitim ekonomisinin gelişimi bağlamında oldukça önemsenmektedir. Bu kuramda, ekonomik bir sınıf olarak insanların başlı başına yatırım etmeni oldukları, eğitim ve yetiştirme etkinlikleriyle insanların belli başlı uygulamalarla üretim sürecindeki verim düzeylerinin artırılabilceği ve bu gelişimin de ekonomi adına büyüme, insanlar adına da gelir artışı anlamını taşıyacağı vurgulanmaktadır. Blaug (1970) ve Woodhall (1987)’ın eğitim ekonomisinin gelişimini, üretim faktörleri arasında yer alan emek unsuruna vurgu yapan “insan sermayesi kuramı” ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. İnsan sermayesi kavramı “kişilerin eğitim, yetiştirme ya da farklı uygulamalar yoluyla kendilerine yatırım yapabildikleri ve bu sayede yaşam boyunca yüksek kazanç elde ederek gelecekteki ekonomilerini yükseltebildikleri” önermesiyle örtüşmektedir. Schultz işgücünü sermaye şeklinde görürken, eğitim yolu ile işgücü faktörünün istenen biçimde geliştirilebileceğine vurgu yapmıştır. Bununla birlikte eğitim aracılığıyla nitel ve nicel yönden geliştirilebilen işgücünün, ulusal gelir düzeyinin yükseltilmesinde de önemli katkılarının bulunduğu öne sürülmektedir (Soydan, 2020, s.95).

Ercan (1998, s.23), eğitim olgusunun ekonomik alana dâhil edilmesiyle, eğitim hizmetlerinin kamusal (toplumsal) hizmet statüsünden çıkarıldığını, sermayenin etki alanı

içerisinde bulunan kişi ve şirketlere yapılan katkıya odaklanıldığını belirtmektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda, insana katılan değerler göz önünde bulundurulduğunda, yatırımla ilişkili insan sermayesi kuramının ortaya çıktığı öne sürülmektedir. Bunun yanında bu kavramla, insanın sermayeleştirilmesi kapitalizm olgusunun hangi noktalara geldiğinin bir göstergesi durumundadır. Bu kavram Ercan'a göre kapitalizmi tanımlamakta olan bir değişkendir. İnsan sermayesi kuramı doğrultusunda eğitime yapılmakta olan yatırımlar, insanların gelecekte yüksek gelir elde edebilmelerine olanak sağlayan bir etken olarak eğitim olgusunu, ekonominin merkez noktasına taşımaktadır. Bu bakış açısıyla, eğitimin ekonomi biliminin yarar-maliyet-verimlilik ve kârlılık biçimindeki teknik kavramlarla çözümlenebilmesinin yolu açılmış, eğitimin ekonomik etkinlik durumunun analizlerinin yapılması zorunlu hale gelmiştir.

İnsan Sermayesi Kuramı, eğitim için gerçekleştirilen yatırımlarla, gelecek dönemlerde elde edilebilecek kazançların arasında doğrusal ilişkiler kursa da söz konusu ilişkilerin doğrusal nitelik taşımadığına yönelik tezlerin bulunduğu da belirtilmelidir. 1960'lı yıllardan sonra İnsan Sermayesi Kuramı, eğitim politikalarının çok önemli bir unsuru olmuş, hatta özellikle yükseköğretimin yaygınlaştırılmasına temel olmuştur. Buna karşın 1970'li yıllarda okullaşma oranlarındaki artış ve özellikle yüksekokul mezunu sayılarındaki yoğun artış, işgücü piyasalarında ücretlerde önemli oranlarda düşüşe ve işsizlik sorununun tırmanmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda İnsan Sermayesi Kuramının sorgulanmaya başladığı görülmektedir. Bu durumun da özellikle kamusal eğitime yönelik finansmanın sorgulanmasına zemin hazırladığı söylenebilir (Soydan, 2020).

Eğitim hizmetlerinin etkili ve verimli gerçekleştirilmesi; öncelikle yeterli parasal kaynakların tespit edilmesi, alt kesimlerin arasında denge gözetilerek dağıtımın yapılması ve elde bulunan kaynakların etkili kullanılmalarını gerektirmektedir (Âdem, 1993).

Eğitim süreçlerinin planlanması ve istenen davranış ve tutumların kazandırılabilmesi için gereken bileşenlerin bir araya getirilmesi, kaynak sağlama sorunlarını ve eğitimde finansman kavramını ön plana taşımıştır. Eğitim finansmanı, herhangi bir kamusal mal ya da ürünün finansmanı gibi olmanın yanında; parasal kaynakların neler olacağını, söz konusu kaynakların ne kadarlık bölümünün devletin karşılayacağını ve eğitime yönelik maliyetleri kimlerin yükleneceğinin incelemelerini içermektedir (Carnoy, 1995).

Soydan(2018) eğitimin finansmanını şöyle tanımlamaktadır: Eğitim çalışmalarının örgütlenebilmesi ve sunulması için gerekli olan kaynakların ne şekilde sağlanacağı ve

sağlanan kaynakların nerede ve ne şekilde kullanılacağına karar verilmesi süreci (sağlama + bütçeleme). Araştırmacı ayrıca bu finansmanda, personele ödenecek maaşlar, ek ödemeler, eğitimdeki altyapının inşası ve yenilenmesine harcanacak kaynaklar, düzenliliği ya da zorunluluğu bulunan giderler ile ulaşım-bakım hizmetleri için harcanacak kaynaklar biçiminde gider kategorilerinin yer aldığını vurgulamıştır.

Eğitsel nitelik ve materyallerin üretimi, başka deyişle işe koşulacak girdilerin toplanabilmesi için parasal kaynaklar gerekmektedir. Bu kaynakların kimlerce ve nasıl karşılanacağına eğitim finansmanının temel sorusunu oluşturduğu öne sürülmektedir. Eğitim finansmanına yönelik olarak üç finansman modelinin bulunduğu görülmekte ve bu modelleri ön plana çıkaran kuramsal argümanlar dile getirilmektedir.

Liberal yaklaşımda eğitim, kişisel yararları bulunan özel bir mal şeklinde görülmektedir. Bu yararlar, paylaşılabilir niteliğe sahip olduğundan, liberal yaklaşıma göre bunun bedeli de yararlananlar tarafından ödenmelidir. Kamusal (toplumcu) yaklaşım ise eğitimin kamusal bir mal olduğunu ve tüm kişilerin hakkı olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre eğitim, insanlara kişisel yararlar sunsa da eğitimin bir kamu hizmeti olarak verilmesi, bu hizmet için gerekli harcamalar bizzat devletin kendisi tarafından üstlenilmelidir (Soydan, 2020). Toplumsal yararından dolayı kamusal mal şeklinde görülmekte olan eğitimin, devletin kendisi tarafından finanse edilmesi gerekir.

Neo-liberal yaklaşımlara göre eğitimin finansmanında kaynaklarda çeşitleme yolu tercih edilmiştir. Başka bir deyişle devletin etkin olarak bulunduğu bu sahadan çekilerek özel sektörün bu sahaya hâkim olması amaçlanmıştır.

Eğitimde özelleşmenin savunucuları arasında yer almakta olan DB uzmanı Psacharopoulos, özellikle yükseköğretim düzeyinin toplumsal yarar değil kişisel yarar sağladığının altını çizmiş; bu nedenle yükseköğretim kurumlarından yararlanan kişilerin bu eğitimin maliyetini üstlenmeleri gerektiğini dile getirmiştir. İnsan Sermayesi Kuramına göre eğitim insana yapılan bir yatırımdır. Yine bu kurama göre geleceğe yönelik yatırım yapılmış olan bireylerin kazançlarında artış vaat edilmektedir ve bu eğitimleri alan ve gelecek için kendilerine yatırım yapılan bireylerin maliyetleri üstlenmeleri gerekmektedir. Bu kuram özetle, eğitimin piyasa mekanizmaları içerisinde alınıp satılabilirliğini meşru hale getirmiştir (Ercan, 1998, s.27).

Ünal (1996) eğitim finansmanı konusunda herhangi bir sınıflamaya gidilmemesi gerektiğini, eğitim finansmanının ne kadarının kamusal, ne kadarının kişisel kaynaklarla ve ne tür materyallerle gerçekleştirildiği, eğitim ne tür modellerle finanse edildiğiyle ilgilenilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra tüm modellerin ortaya çıkardıkları

sonuçlar bakımından başarılı ya da başarısız olarak görülebileceklerini ve günümüzde hala ülkelerin hemen hemen tamamının kendileri için en sağlıklı ve en verimli modele yönelik arayışta olduklarının altını çizmiştir.

Neo-liberal anlayış, devletlerin bu sahadan tamamıyla çekilmeleri gerektiğini, bu iddiaya gerekçe olarak da devletlerin kaynaklarının sınırlı olduğunu ve elde bulunan kaynakların tüm insanlara eşit eğitim hizmetlerinin sunulmasına kesinlikle yetmeyeceğini, bu sahanın özel sektöre bırakılması halinde eğitimin eşit ve adil bir şekilde gerçekleştirilebilmesinin olanaklı olabileceğini savunmaktadır. Ayrıca kamusal kaynaklardan yükseköğretime ayrılan payın oldukça büyük bir oran oluşturduğu ve yükseköğretimden herkesin yararlanmadığı, bu durumun da adaletsizlik yarattığı belirtilmiştir. Bununla birlikte son dönemlerde devlet tarafından verilen eğitim hizmetlerinin, tüketici şeklinde algılanmakta olan yurttaşların istek ve beklentilerini karşılamada yetersiz kaldığı öne sürülerek, özel girişimcilerin eğitim sahasına girmesine bir nevi zemin hazırlanmıştır (Ercan, 1998, s.28).

Türkiye'deki eğitim finansman yapısı incelendiğinde, eğitim hizmetlerinde kamu finansmanının oldukça yüksek bir payı bulunduğu gözlenmektedir. Kamusal finansmanın büyük bir payı bulursa da özel finansman payları her geçen yıl artış göstermektedir. Neo-liberal politikaların ışığında şekillenen ve hükümetlere ait politika belgelerinde somutlaşmış olan kararlarla, eğitim finansmanındaki kaynak çeşitliliklerine vurgu yapılmaktadır. Hane halkı katılımlarına ve sorumluluklarına, yardımseverlik uygulamalarına ve özel kaynak arayışlarına doğru bir yönelimden de söz edilmektedir. Neo-liberal politikalar, kamu harcamalarının en düşük düzeye çekildiği yapısal dönüşüm süreçlerinde, asgari devlet yaklaşımlarının oluşturulabilmesini amaçlamaktadır.

2.1.2. Okul Öncesi Eğitimin Finansman ve Maliyeti

Avrupa'da okul öncesi eğitim, oldukça eski tarihlerde başlatılmış olan kalkınma hamlelerinin sürdürülebilir niteliğini garantiye alma çabası şeklinde tanımlanabilir. Bundan dolayı bu coğrafyada bakım, eğitime yönelik yapılan çalışmalar ve programlar, finansal bakımdan garanti altına alınmaktadır. Genel olarak eğitim sektörüne GSYİH'den daha büyük payların ayrılması istenmekle birlikte, son dönemlerde bu paylardan okulöncesi eğitime ayrılması gereken paylara yönelik tartışmaların bulunduğunu belirtmek gerekir.

Okulöncesi eğitim için yapılan harcamalar ile eğitimin diğer tür ve düzeylerine yapılan harcamalar karşılaştırıldığında, ülkenin öncelik verdiği eğitim türleri ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda ülkenin hangi tür eğitime gereksinim duyduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü ülkeler, ellerindeki kaynakları, öncelik sırasına göre harcarlar. Her sektör için geçerli olan bu durum, okulöncesi eğitim için de geçerlidir.

Tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de yöreler arası nitelik farkı vardır. Dünyada her yörede niteliğin aynı olduğu bir ülke yoktur. Eğitime finansman sağlama süreçleri de farklıdır ve bu durum OECD 2007 raporlarında da yer almıştır. Eğitim kurumlarının kendi gereksinimlerini giderme noktasında yaşamakta oldukları zorlukları aşabilme adına, öğrenci velilerine ya da özel finans kaynaklarına yönelmektedir. Ayrıca bu yönelimlerin genel gereksinimlerin karşılanmasına yetmediği dile getirilmektedir. Türkiye’nin okulöncesi eğitime ayırmış olduğu bütçenin hemen hemen hesaplanamayacak kadar düşük olduğu söylenmektedir.

Türkiye’nin de içerisinde yer aldığı bazı ülkelerin, okulöncesi eğitimin finansmanı açısından beklenen noktanın oldukça gerisinde bulunmaları, eleştiri konusu olmaktadır. Buna karşın söz konusu ülkelerin siyasi ya da ekonomik yapılarında meydana gelebilecek en küçük hareketliliklerin yatırımlarda öncelik sırasının değiştirilmesine neden olduğu da gerçektir. Özellikle kurumsal yapılanmasını gerçekleştirmiş, demokrasiye ve insan haklarına yönelik bilimsel çalışmalarını tamamlamış olan ülkelerin pek çoğunda; başta okulöncesi olmak üzere eğitime bütçelerinden gereken payı ayırdıkları dikkat çekmektedir. Bu kapsamın dışındaki ülkeler için bu durumdan söz etmek çok da kolay olmamaktadır. Demokrasi ve insan haklarının deforme olduğu ülkelerde, finans kaynaklarının önemli bir bölümü fiziksel altyapı ve kurumsallaşma üzerine aktarılmaktadır. Ancak uluslararası kuruluşlardan sağlanmakta olan finans destekleriyle okulöncesinde de beklenen seviyelere ulaşma çabasında bulunmaktadır. Çünkü dünyanın geleceği adına kavram olarak “çocuk” ulusal ve yerel yönetimlerin inisiyatiflerine bırakılmayacak kadar önemli görülmektedir. Avrupa Komisyonu, Litvanya, Slovenya, Birleşik Krallık ve Yunanistan’da okulöncesi için ayrılmakta olan bütçe paylarının 2001 yılından bu yana önemli düşüşlerin yaşandığı, ancak bunun bu yaş döneminde yer alan çocukların ilkokulların bünyesinde bulunan anaokulları ya da ana sınıflarına yönlendirilmiş olmalarından kaynaklandığına vurgu yapılmaktadır.

Farklı ülkeler tarafından yapılan okulöncesi eğitim harcamaları Tablo 2.1’de görülmektedir (Tuzcu, 2021, s.213).

Tablo 2.1. Okulöncesi Eğitimde Öğrenci Başı Harcama (ABD, \$)

	2000	2010	2016
Almanya	5.138	vy	11.724
İngiltere	6.677	7.047	5.880
İsveç	3.343	6.582	15.303
İspanya	3.370	6.685	7.238
ABD	7.980	10.020	9.151
Kanada	6.120	8.933	vy
Avustralya	vy	8.899	7.582
Rusya	1.297	4.100	4.394
Japonya	3.376	5.550	7.473
G. Kore	1.949	6.739	7.359
Brezilya	1.243	2.111	vy
İsrail	3.369	3.910	4.568
Ortalama	3.987	6.416	8.067
Türkiye	1.073	2.490	5.568

vy: veri yok. Kaynak: Tuzcu, Eğitim Ekonomisi, 2021, s.213.

Tablo 2.1’de de görüldüğü gibi Türkiye’de ve Dünya genelinde okulöncesi eğitim öğrencileri için yapılmakta olan harcamalar, her geçen yıl artmaktadır. Nitekim 2000 ile 2016 yıllarını kapsayan dönemde öğrenci başına harcamalar, diğer ülkelerde 3.987 \$’den 8.067 \$’e ulaşırken, Türkiye’deyse 1.073 \$’den 5.568 \$’e ulaşmıştır. Diğer ülkelerde yapılmış olan harcamalar 2000 yılında Türkiye’de yapılan harcamaların 1,4 katı seviyesinde gerçekleşmiştir. Başka deyişle Türkiye, diğer ülkelerle arasında bulunan farkı hızlı bir şekilde kapatmaktadır. Ancak uluslararası kuruluşların yayınlarında yer alan Türkiye’ye ilişkin rakamları çözümlerken ve yorumlarken dikkatli olmak gerekir. Çünkü Türkiye’nin uluslararası kuruluşlara (OECD, UNESCO, UNDP vb) gönderdiği rakamlar ile TÜİK tarafından yayınlanan rakamlar ve üniversitelerde yapılan araştırmalarla ulaşılan rakamlar birbirini tutmamakta, aralarında çok ciddi farklar görülmektedir. Nitekim yukarıdaki tabloya göre Türkiye’de 2016 yılında 5.568 \$ harcanmıştır. Oysa TÜİK tarafından yayınlanan rakamlar ve üniversitelerde yapılan araştırmalarla ulaşılan rakamlar, 5.568 \$’ın yarısından bile azdır (Tuzcu, 2021, s.214).

Türkiye’nin de içerisinde yer aldığı gelişmekte olan ülkelerde kaynaklardaki (para, binalar, donatım, insan vb) verimlilik düzeyini artırabilmek, akılcı ve etkili yönetimle olanaklı olmaktadır. Buna karşın söz edilen ülkelerin temel kaygılarının bu noktada toplanmadığını belirtmek gerekir. Gelişmekte olan ülkelerin neredeyse tamamı, eğitim sistemlerini geliştirme noktasında çaba harcamaya istekli görünseler de bu ülkelerden çok

azının bu çabaları gerçekten para ve insan kaynaklarının etkili kullanılma esasına dayandırdıkları gözlenmektedir (Tuzcu, 2021, s.214).

Türkiye’de 2023 Eğitim Vizyonu Projesi kapsamında, 2023 yılına kadar okulöncesi çağ nüfusunun (3-5 yaş) en az yarısının okullaştırılmasının hedeflendiği görülmektedir. Öğrenci sayılarında öngörülen artışlara paralel harcamaların yapılması halinde, okulöncesi eğitim amaçlarına ulaşılabilecektir. Bu harcamaların yapılmaması durumunda, nitelik artışı yerine, sayı artışına önem verilmiş olacaktır (Tuzcu, 2021, s.214).

Türkiye okulöncesi eğitimin dışındaki eğitim düzey ve türlerinde önemli ilerlemeler gerçekleştirmiştir. Bundan dolayı son dönemlerde okulöncesi eğitime yapılan yatırımlar hızlandırılmıştır. Başka bir deyişle Türkiye, ilkökul-ortaokul-lise-üniversite düzeylerinde sayı problemini büyük ölçüde çözmeyi başarmıştır. Sıra okulöncesine gelmiştir. Bundan dolayı harcamalarda görülen en büyük artışın okulöncesi eğitimde olması gerekir (Tuzcu, 2021, s.214).

2.2. İlgili Araştırmalar

Sarı ve Soytaş (2006) işbirliği ile Türkiye’de 1936 ve 1996 yılları arasında oluşan verilere göre eğitim standartları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Ekonomik büyüme değişkeni olarak reel GSYİH; eğitim standardı değişkeni olarak ise olarak ilköğretim, ortaöğretim ve üniversiteler bağlamında okullaşma oranı seçilmiştir. Araştırma sonucunda, ekonomik büyüme ile eğitim standartları arasında olumlu yönde ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Tuzcu tarafından (2019) “Türkiye’de Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Çabaları ve Maliyeti” isimli bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada, Dünya’da ve Türkiye’de okulöncesi eğitimin sayısal gelişimi ortaya konulmuş, diğer ülkeler ile Türkiye karşılaştırılmış, okulöncesi eğitimin finansmanı ve harcamaları çözümlenmiştir.

Tuzcu tarafından (2021) “Eğitim Ekonomisi” isimli bir kitap yayınlanmıştır. Burada, Türkiye ve Dünya genelinde okulöncesi eğitimdeki öğrenciler için yapılmakta olan harcamaların her geçen yıl arttığını belirterek 2000 ile 2016 yıllarını çözümlenmiştir(Tuzcu, 2021, s.214).

Türkiye’de 2023 Vizyonu Projesi kapsamında 2023 yılına kadar okulöncesi çağ nüfusunun (3-5 yaş) en az yarısının okullaştırılmasının hedeflendiği görülmektedir. Öğrenci sayılarında öngörülmekte olan artışlara paralel harcamaların yapılması halinde

okulöncesi eğitim amaçlarına ulaşılabilceğini ileri sürerek bu harcamaların yapılmaması durumunda nitelik artışı yerine, sayı artışına önem verilmiş olacaktır. (Tuzcu, 2021, s.214) Yine Tuzcu Türkiye okulöncesi eğitimin dışındaki eğitim düzey ve türlerinde önemli ilerlemeler gerçekleştiğini, son dönemlerde okulöncesi eğitime yapılan yatırımların hızlandığını, ilkokul-ortaokul-lise ve üniversite düzeylerinde sayı problemini büyük ölçüde çözerek okulöncesine yoğunlaştığını belirtmektedir(Tuzcu, 2021, s.214).

Özsoy (2008) Türkiye'nin 1923-2005 dönemindeki verilerine göre, eğitim ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi VAR modeli ile ele almıştır. Araştırmanın sonuçları şöyle özetlenebilir: Ekonomik büyüme ve eğitim arasında uzun dönemli ve pozitif bir ilişki vardır. İlköğretim düzeyinde eğitim ile ekonomik büyüme arasında iki yönlü, ortaöğretim düzeyinde tek yönlü ve mesleki eğitimde tek yönlü nedensellik bulunmaktadır. Eğitim, kısa dönemde ekonomik büyüme üzerindeki değişimleri açıklayamaz, ancak uzun dönemde ekonomik büyüme üzerindeki değişimin en az yarısını açıklayabilir.

Savaşan ve Çetinbaş (2009) işbirliğiyle yapılan çalışmada, eğitim finansmanı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma kapsamında, eğitim finansmanı değişkeni olarak kamu eğitim harcamaları tercih edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, kamu eğitim harcamalarında yaşanacak %10'luk bir artışın, ekonomik büyümeyi %3,5 oranında artırdığı tespit edilmiştir.

Telatar ve Terzi (2010), Türkiye'deki nüfus, ekonomik büyüme ve eğitim ilişkilerini ele almışlardır. Araştırma kapsamında VAR modelinden ve Granger nedensellik yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, ekonomik büyüme ile yükseköğretimin, mesleki eğitim ile ekonomik büyümenin arasında nedensellik ilişkisi bulunduğu tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve çözümlenmesinde kullanılan tekniklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma betimsel tarama modelindedir ve niceldir. Tarama modelleri, gerçekte varolan olay, olgu ve durumların ortaya çıkarılması ve konulmasını amaçlar. Bu araştırmada, çocuğu okulöncesi eğitime katılan ailelerin yaptığı eğitim harcamalarının ortaya konulması amaçlandığından tarama modeli seçilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni, 2022-2023 öğretim yılında, Denizli ilinin Honaz ilçesi sınırları içindeki anaokulu ve anasınıflarında çocukları okuyan ailelerdir. Evrende 400-450 dolayında aile bulunmaktadır. Örneklem olarak, Honaz ilçe merkezi seçilmiştir. Köylerine zaman ve ekonomik olanakların yetersizliği nedeniyle gidilememiştir. Kolay ulaşılabilir örneklem ile 205 aileden (ana ya da babadan) veri toplanmıştır. Ailelerin kişisel özelliklerine göre dağılımları Tablo 3.1’de görülmektedir.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan annelerin eğitim düzeyi, ilkokul ile lisansüstü aralığında değişmektedir. En büyük oran % 31,7 ile lisans mezunu olanlardır. Bu bağlamda annelerin eğitim düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir. Babaların eğitim düzeyi de yine ilkokul ile lisansüstü aralığında değişmektedir. En yüksek oran % 32,7 ile lisans mezunlarıdır, ardından % 23,9 ile lise mezunları gelmektedir. Bu bağlamda babaların da eğitim düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir.

Ancak bir hatırlatma yapmakta yarar görülmektedir: Anne ve babaların eğitim düzeylerinin yüksek olmasının nedenlerinden biri, eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin araştırmaya ilgi duyması ve gönüllü destek sağlamalarıdır. Bunun yanında Honaz halkının genel eğitim düzeyi düşük değildir zaten. Kamuda çalışan memurların da araştırmaya gönüllü katılmaları ve bunların çoğunlukla lise ve yüksekokul mezunu olmaları da etkili olmuştur. Eğitim düzeyi düşük olan ailelerden bazıları, farklı kaygılara kapılmış ve araştırmaya katılmak istememiştir.

Tablo 3.1. Ailelerin Kişisel Özelliklerine Göre Dağılımı

Özellik	Kategoriler	f	%
Annenin Eğitim Düzeyi	İlkokul	36	17,6
	Ortaokul	16	7,8
	Lise	51	24,9
	Önlisans	21	10,2
	Lisans	65	31,7
	Lisansüstü	16	7,8
Babanın Eğitim Düzeyi	İlkokul	29	14,1
	Ortaokul	16	7,8
	Lise	49	23,9
	Önlisans	14	6,8
	Lisans	67	32,7
	Lisansüstü	30	14,6
Annenin Mesleği	Ev hanımı	113	55,1
	Sağlık çalışanı	16	7,8
	İçi	33	16,1
	Memur	43	21,0
Babanın Mesleği	Memur	68	33,2
	İşçi	70	34,1
	Esnaf	59	28,8
	Çiftçi	8	3,9
Ailenin Aylık Geliri	1.000-5.200 ₺	25	12,2
	5.500-10.000 ₺	67	32,7
	11.000-20.000 ₺	68	33,2
	21.000-50.000 ₺	45	22,0
Evin Mülkiyeti	Kendisinin	141	68,8
	Kira	64	31,2
Çocuk Sayısı	1	42	20,5
	2	110	53,7
	3	41	20,0
	4	9	4,4
	6	3	1,5
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	100	48,8
	Erkek	105	51,2
Ana-Babanın Birlikteliği	Birlikte	194	94,6
	Ayrı	11	5,4

Annelerin mesleklere göre dağılımına bakıldığında, % 55,1 oranla ev hanımlarından, % 21,0 oranla memur ve % 16,1 oranla işçilerden oluşurken en düşük oran % 7,8 ile sağlık çalışanlarından oluşmuştur. Baba meslek dağılımında en yüksek oran % 34,1 ile işçi, % 33,2 oranla memur, %28,8 oranla esnaf ve % 3,9 oranla çiftçilerden oluşmuştur. Honaz ilçesi sınırları içinde Organize Sanayi Bölgesi'nin olması, anne ve

babaların işçi olmasında en büyük etkidir. Bunun yanında Honaz'da tarımın ve özellikle bahçe ve meyveciliğin yaygın olması da işçi kesiminin ve çiftçi ailelerin fazla olmasında önemli bir etkidir.

Ailelerin aylık gelirleri, 1.000 ₺ ile 50.000 ₺ arasında değişmektedir. En yüksek oran % 33,2 ile 11.000₺-20.000 ₺ arasındakilerdir. Bunu %32,7 oranla 5.500₺-10.000 ₺, % 22 oranla 21.000₺-50.000 ₺ arasında geliri olanlar izlemiş ve en az oran ise % 12,2 ile 1.000 - 5.200 ₺ geliri olanlardır. Gelir dağılımındaki bu yüksek farklılığın nedeni, ailelerin meslekleri gereği gelir dağılımındaki farklılıklardır.

Ailelerin % 68,8'i kendi evinde otururken, % 31,2'si kirada oturmaktadır. Çocuk sayısı 1 ile 6 arasında değişmektedir ve en yüksek oran %53,7 ile 2 çocuk sahibi olanlardadır. Bunu % 2,5 oranla 1 çocuklu ve % 20,0 oranla 3 çocuklu aileler izlemektedir. Honaz'ın taşra olması, işçi ve çiftçilerin oranını yüksek olması ve genel olarak örneklemin Honazlılardan oluşması, evlerinin kendi evleri olmasında en önemli etkidir. Çocuk sayısının 1-6 arasında değişmesi, aileler arasındaki sosyo-kültürel yapının farklılığını göstermektedir.

Okulöncesi eğitime katılan öğrencilerin % 51,2'si erkek ve % 48,8'i kızdır. Diğer bir deyişle, artık Türkiye'de eğitimde cinsiyet ayrımcılığı sona ermiştir. Görüldüğü gibi kız ve erkek öğrenci oranı, hemen hemen birbirine eşittir. Okulöncesi eğitim düzeyinde eşit olan bu dağılım, doğal olarak daha üst eğitim türlerinde de görülecektir.

Ailelerin % 94,6'sı birlikte yaşamaktadır ancak % 5,4'ü ayrı yaşamaktadır. Zaten Honaz, Denizli'de boşanma oranının az olduğu ilçelerden biridir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Veriler, bu araştırmanın danışmanı olan Dr. Gökhan Tuzcu tarafından geliştirilen ölçek ile toplanmıştır. Bu ölçeğin, verilerin toplanmasına uygun olduğu, aynı zamanda bu çalışmanın içerik ve amacına uygun, kullanışlı, güvenilir ve geçerli olduğu kararına varılmış ve kullanılmasına karar verilmiştir.

Veri toplama aracı iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, ana-babanın eğitim düzeyi, ana-babanın mesleği, ailenin aylık ortalama geliri, ailenin yaşadığı yer, ailenin yaşadığı evin kira olup-olmadığı, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, ana-babanın boşanmış olup-olmadığı vb. sorular yer almaktadır. İkinci kısımda, ailelerin okulöncesi eğitim için bir ayda yapmış oldukları harcamalara ilişkin sorular yer almaktadır.

Ailelerden, harcama kalemlerinin karşısına bir ayda yaptıkları ortalama harcama miktarlarını TL cinsinden yazmaları istenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmacı, verilerin toplanacağı anaokullarına ve ana sınıflarına bizzat kendisi gitmiştir. Çocuğunu okula bırakmak için gelen ya da okul sonrasında çocuğunu almaya gelen ana-babalara ölçek uygulamıştır. Öncelikle ana-babalara, bu araştırma hakkında bilgi verilmiş, bu araştırmaya katılıp-katılmayacakları sorulmuştur. Gönüllü olanlara ölçek verilmiş ve doldurmaları istenmiştir.

Veriler, 2022-2023 eğitim-öğretim yılının birinci yarısında (Eylül-Ekim 2022'de) ailelerden toplanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Toplanan veriler, bilgisayar ortamında excell programında sınıflanarak girilmiştir. Yine bu veriler spss istatistik ve Jamovi istatistik programlarına da girilerek ilgili analizlerde bu program ve excell belgesi kullanılmıştır. Yüzde, frekans, ortalama ve toplam alma ile karşılaştırmalar için Ki kare analizi ve diğer betimsel analizler yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, toplanan veriler, çeşitli istatistik programları ve yöntemlerle çözümlenmiş, sonuçlar tablolar halinde düzenlenmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Betimsel İstatistikler

Araştırmaya gönüllü olarak katılan ailelerin verdiği yanıtlar çözümlenmiş, aşağıdaki tablolarda verilmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Çocukların okula gidip-gelmeleri için ailelerin bir ayda yaptığı harcamalar Tablo 4.1’de görülmektedir.

Tablo 4.1. *Ulaşım Harcamaları*

Harcama (TL)	<i>f</i>	%
0,0	56	27,3
25	15	7,4
100	15	7,3
150	14	6,9
200	29	14,2
300	11	5,4
400	15	7,4
600	5	2,4
700	5	2,4
800	9	4,4
900	4	2
1.000	15	7,3
1.400	8	3,9
1.800	4	2

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi, hemen hemen her dört aileden biri (% 27,3) ulaşım harcaması yapmamaktadır. Bunun temel nedeni, Honaz’ın küçük bir ilçe olmasından dolayı öğrencilerin okula yürüyerek gidip-gelmeleridir. Bazı aileler de kendi araçlarıyla bırakıp almaktadırlar. Aslında bunun bir maliyeti vardır ama bazı aileler harcama olarak görmemektedirler. Ailelerin % 14,2’si 200 ₺dolayında harcama yapmaktadır. Ulaşım için yapılan en yüksek harcama 1.800₺’dir.

Çocukların okul kıyafetleri (giysileri) için ailelerin bir ayda yaptığı harcama Tablo 4.2’de görülmektedir.

Tablo 4.2. *Kıyafet (Giyim) Harcamaları*

Harcama (TL)	<i>f</i>	%
150	26	12,8
180	4	2,0
200	33	16,1
250	21	10,3
300	24	11,8
400	3	1,5
500	21	10,3
600	2	1,0
900	37	18,1
1.500	15	7,3
2.000	18	8,8
2.500	1	0,5

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi, ailelerin bir aylık kıyafet harcamalarında en düşük olan 150 ₺, en yüksek olan ise 2.500 ₺’dir. Bunun nedeni, ailelerin kıyafet harcamalarının farklılık göstermesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Aylık kıyafet harcamasının % 16,1 oranla 200 ₺, % 18,1 oranla 800 -1.000 ₺ ve % 10,3’er oranlarla 250 ₺ ve 500 ₺ olarak belirtilmiştir. Aileler arasında kıyafete harcanan miktarın değişiklik göstermesinin nedeni, gelir düzeylerindeki farklılık ve okulöncesi çağıdaki çocukların okul forması kullanmamalarından kaynaklı kıyafetlerin fiyatlarının değişkenlik göstermesidir. Yine Honaz’da yaşayan ailelerin gelirlerinin değişkenlik göstermesi de buna en büyük etken olarak görülebilir.

Çocukların eğitim materyalleri (malzemeleri) alımı için, ailelerin bir ayda yaptığı harcama Tablo 4.3’te görülmektedir.

Ailelerin aylık eğitim malzemeleri alımı için yaptıkları harcamalar 100 ₺ ile 2.500 ₺ arasında değişmektedir. Ailelerin % 16,6’sı 280 ₺ harcarken, % 16,6’sı da 500 ₺ harcamaktadır. Bunun yanında % 15,7 oranla 36 ₺ ve % 14,2 oranla da 150 ₺ harcama yapanlar izlemiştir. Bu bağlamda Honaz halkının eğitime önem verdiği ve harcamada kısıtlamaya gitmediği ve gelir farklılığından dolayı eğitim malzemeleri alımı ve harcamasında cömert davrandıkları söylenebilir.

Tablo 4.3. *Malzeme (Eğitim Materyali) Harcamaları*

Harcama (TL)	<i>f</i>	%
150	27	14,2
250	12	5,9
280	34	16,6
360	32	15,7
440	7	3,5
500	34	16,6
700	7	3,5
1.000	23	11,2
1.300	6	3,0
1.500	13	6,3
1.600	1	0,5
2.000	8	3,9
2.500	1	0,5

Ailelerin her ay ödediği okul ücreti (aidat) Tablo 4.4'te görülmektedir.

Tablo 4.4. *Okul Ücreti (Aidat) Harcamaları*

Harcama (TL)	<i>f</i>	%
0,0	17	8,3
50	3	1,5
80	10	5,9
130	7	3,5
200	5	2,5
300	9	4,4
450	8	3,9
500	15	7,3
550	24	11,8
700	15	7,3
1.000	8	3,9
1.500	36	17,6
1.800	28	13,7
1.900	1	,5
2.000	19	9,3

Tablo 4.4 incelendiğinde ailelerin aidat harcamalarının hiç harcama yapmayanlar olduğu gibi 2000 ₺ harcama yapanların da olduğu görülmektedir. 2000 ₺ aidat ödemesi yapanların çocuklarını okula tam gün şeklinde ve kulüplü olarak verdikleri görülmektedir. Aidat harcamasında en yüksek oranın % 17,6 oranla 1500 ₺ ve % 13,7 oranla 1800 ₺ aidat ödeyenler oluşturmaktadır. Bunu % 11,8 oranla 525-600 ₺ ödeyenler izlerken % 8,3'ünün ise aidat ödemesi yapmadığı görülmektedir.

Çocukların okulda beslenmeleri (kahvaltı, öğle yemeği vb) için, bir ailenin bir ayda yaptığı ortalama harcama Tablo 4.5'te görülmektedir.

Tablo 4.5. *Beslenme (Yemek) Harcamaları*

Harcama (TL)	<i>f</i>	%
0,0	70	34,1
300	34	16,6
100	8	3,9
150	2	1,0
200	13	6,3
250	4	2,0
300	16	7,8
350	12	5,9
400	17	8,3
450	6	2,9
500	14	6,9
700	9	4,4

Tablo 4.5'te görüldüğü gibi ailelerin yemek harcamalarının büyük oranda (% 34,1) olmadığını belirtenler oluşturmaktadır. Bunu % 16,6 oranla 10-50 ₺ olarak belirtenler izlemektedir. Bunun nedeni anaokulları ve anasınıflarında kahvaltı ve öğle yemeklerinin okul tarafından verilmesi olabilir. Bazı anasınıflarında ise beslenme, aileler tarafından karşılanmaktadır. Aileler, kahvaltı olarak verilen beslenme için yapılan harcamaları beslenme harcaması olarak belirtebilmektedirler.

Çocukların geziye gidip-gelmeleri için, bir ailenin bir ayda yaptığı ortalama harcama Tablo 4.6'da görülmektedir.

Tablo 4.6. *Gezi Harcamaları*

Harcama (TL)	<i>f</i>	%
0,0	144	70,2
30	19	9,4
90	1	,5
100	16	7,8
150	3	1,5
160	1	,5
200	16	7,8
250	5	2,4

Tablo 4.6 incelendiğinde gezi harcamaları için ailelerin yaptıkları harcamaların çok büyük oranda (% 70,2) olmadığını belirtmişlerdir. Bunun nedeni gezi etkinliklerinin masraflı olmayacak biçimde ve kısa mesafeli olarak yapılması olabilir. Yine okul yönetimi tarafından karşılanan, hayırsever destekli ya da çocuğunu geziye göndermedikleri için harcama da yapmadıkları hallerden kaynaklanabilir.

Çocukların mezuniyet günü/gecesi için, bir ailenin yaptığı ortalama harcama Tablo 4.7’de görülmektedir.

Tablo 4.7. *Mezuniyet Harcamaları*

Harcama (TL)	<i>f</i>	%
0,0	193	94,1
5	1	,5
10	1	,5
40	1	,5
50	1	,5
100	4	2,0
150	4	2,0

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi aileler aylık mezuniyet harcamalarını çok büyük oranda (% 94,1) olmadığını belirtmişlerdir. Bu durum mezuniyet çalışmalarının masrafsız olması, mezuniyet etkinliğinin yapılmaması ya da ailelerin bu tür etkinliklere çocuklarını koymaması da olabilir. Honaz ilçesinin bu tür etkinliklere katılımı teşvik ettiği bilinmektedir. Mezuniyet etkinliklerinin belli velilerin sponsorluğu üstlenmesiyle yapıldığı durumlarında yaşandığı bilinmektedir.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan aileler, yukarıda söz edilen harcamalar dışında bir harcama yapmamaktadır (“diğer” harcaması yoktur).

Okulöncesi eğitime katılan bir öğrenci için bir aile tarafından bir ayda yapılan eğitim harcaması toplamı (toplam harcamalar) Tablo 4.8’de görülmektedir.

Tablo 4.8. *Harcamalar Toplamı (Toplam Harcamalar)*

Harcama (TL)	<i>f</i>	%
900	5	2,5
1.200	8	4
1.400	19	9
1.700	18	8,5
2.000	4	2
2.100	13	6,4
2.300	12	5,9
2.375	2	1,0
2.400	2	1,0
2.450	11	5,4
2.550	10	5
2.600	2	1,0
2.630	8	3,9
2.650	8	4
2.670	3	1,5
2.700	1	,5
2.720	1	,5
2.740	3	1,5
2.750	1	,5
2.800	5	2,4
2.850	1	0,5
2.895	1	0,5
2.900	7	3,4
3.300	22	11
4.000	17	8,5
4.800	10	5
6.000	13	6,5

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi, bir öğrenci için bir ayda yapılan harcamalar toplamı 900 ₺ ile 6.000 ₺ arasında değişmektedir. Harcamaların bu denli farklılık göstermesi, ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin farklı olması ve eğitime yaptıkları harcamaların da buna bağlı olarak ya da eğitime verdikleri önemden kaynaklanmaktadır. Her ilçede olduğu gibi Honaz’da yaşayan ailelerin de sosyo-ekonomik düzeyleri farklılık göstermektedir. İşçi, çiftçi, işletme sahibi, taşınmaz (gayri menkul) zengini, traverten işletmecisi vb çeşitli meslek ve gelir grubundan insanın bir arada yaşadığı bir ilçedir.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan bir ailenin, bir çocuk için bir ayda yaptığı ortalama harcama Tablo 4.9’da görülmektedir.

Tablo 4.9. *Harcamaların Ortalaması*

Harcama (TL)	<i>f</i>	%
130	22	11
250	33	16,5
350	66	33
460	44	22
510	1	,5
520	3	1,5
540	5	2,5
620	14	7,0
700	1	,5
714	3	1,5
750	8	4,0
920	5	2,5
Ortalama : 397 ₺		

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi, okulöncesi eğitimdeki bir öğrenci için, ailesinin bir ayda yaptığı ortalama harcama 397 TL’dir. Bu harcama, 130 ₺ ile 920₺ arasında değişmektedir. Bu farklılık oldukça yüksektir. Bunun nedeni, bazı ailelerin harcamalarının oldukça az olmasıdır. Bunun nedeni ev-okul arasını yakın olmasından dolayı ulaşım harcamasının olmaması, beslenmenin evden ya da okuldan verilmesiyle beslenme harcamasının olmamasıdır. Yine okul ücreti (aidatı) devlet tarafından (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma fonu) aracılığıyla ödenen ailelerin aidat ve diğer bazı ödemeleri de yapmaması, eğitim harcamalarının oldukça düşük olmasına neden olmaktadır.

Özetlenirse;

Eğitim için ulaşım harcamalarının 0 ile 2.000 ₺ aralığında değişiklik gösterdiği, 0 ₺ olarak belirtenlerin evlerinin yakın olmasından dolayı yürüyerek geliş gidiş yaptıkları görülürken; 2.000 ₺ gibi yüksek ulaşım ücreti ödeyenler de bulunmaktadır.

Ailelerin çocukları için yaptığı kıyafet harcamaları 0 ile 2.500 ₺ arasında değişmektedir. Bunun nedeni, ailelerin okulöncesi çocukları olduğu için forma ve okul kıyafeti uygulaması olmadığından dolayı, aldığı kıyafetleri eğitim harcaması içinde görmemesidir. Bunun yanında 2.500 ₺ kıyafet harcamasının da sene başı olmasından kaynaklı olduğu ve aylık olarak bu kadar yüksek olamayacağı düşünülmektedir.

Malzeme harcamalarında en düşük harcama 100 ₺ olarak belirtilirken, en yüksek harcama ise 2.500 ₺ olarak belirtilmiştir.

Ailelerin okul ücreti (aidat) harcamaları 0 ₺ ile 2.000 ₺ arasında değişmektedir. Aidat harcamasının 0 ₺ olmasının nedeni, bazı ailelerin aidat ödememeleridir. 2.000 ₺ aidat ödeyenler ise tam gün şeklinde ve kulüplü eğitim hizmeti alanlardır.

Beslenme harcamaları 0 ₺ ile 700 ₺ arasında değişmektedir. 0 ₺ olarak belirten ailelerin evden beslenme koydukları ya da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu'ndan desteklendiği düşünüldüğünde bu olabilir. 700 ₺ beslenme ücreti ödeyenler ise bunu aidat içinde şekilde de ödeyebilirler.

Bir öğrenci için bir ayda ödenen gezi ücreti 0 ₺ ile 250 ₺ arasında değişmektedir. Ailelerin büyük çoğunluğu gezi için harcama yapmamaktadır. Buna göre gezi etkinliklerinin yapılmadığı ya da başka sponsorlar tarafından finanse edildiği düşünülebilir.

Mezuniyet günü ya da gecesi için yapılan harcamalar, 0 ₺ ile 150 ₺ arasında değişmektedir. Büyük oranda 0 ₺'dir.

Yukarıda sıralanan harcamalar dışında bir harcama yapılmamaktadır ("diğer" adında bir harcama yoktur).

Eğitim harcamaları toplamı 900₺ ile 6.000 ₺ arasında değişmektedir. Aradaki farkın oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Eğitim harcamalarının ortalaması 130₺ ile 920₺ arasında değişmektedir. Görüldüğü gibi ailelerin eğitim harcamaları çok farklıdır. Bazı ailelerin, bazı harcamaları "eğitim harcaması" içinde görmedikleri ve bundan dolayı 0 ₺ olarak belirttikleri görülmüştür. Bazı ailelerin ise yaptıklarını belirttikleri harcamalar oldukça yüksektir.

4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1) Aileler, çocuklarının okulöncesi eğitim alması için ne tür harcamalar yapmaktadırlar?

2) Bir aile, bir çocuğun okulöncesi eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?

3) Ailelerin yaptığı harcamalar;

– Ana-babanın eğitim durumuna göre değişmekte midir?

– Ana-babanın mesleğine göre değişmekte midir?

– Ana-babanın gelir durumuna göre değişmekte midir?

Bu üç alt probleme yönelik çözümler aşağıda ve ilerleyen sayfalarda verilmiştir.

4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi şudur: “Aileler, çocuklarının okulöncesi eğitim alması için ne tür harcamalar yapmaktadırlar?” Bu probleme yanıt olan veriler, Tablo 4.10’da görülmektedir.

Tablo 4.10. *Ailelerin Bir Aylık Eğitim Harcamaları (TL)*

Harcama Türü	En Az	En Çok
Ulaşım (servis)	0,0	2.000
Kıyafet	0,0	2.500
Malzeme	100,0	2.500
Okul ücreti (aidat)	0,0	2.000
Beslenme	0,0	750
Gezi	0,0	250
Mezuniyet	0,0	150
Diğer	0,0	0,0

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi, ailelerin aylık eğitim harcamaları şu alanlardadır: Ulaşım (servis), kıyafet, malzeme, okul ücreti (aidat), beslenme, gezi, mezuniyet ve diğer başlıklarında incelendiği görülmektedir. Bu harcamaların minimum 0 ₺ olduğu görülürken, en yüksek gider 2.500 ₺ ile kıyafet ve malzeme harcamalarında olduğu görülmektedir. Bunu maksimum giderler olarak 2.000 ₺ ile servis ve aidat izlerken, beslenme giderinin 750 ₺, gezi giderlerin 250 ₺ ve mezuniyet giderinin 150 ₺ olduğu görülmektedir. Yine diğer gider olarak belirtilen gider bulunmadığı gibi en az gider olarak diğerleri 0 ₺ iken malzeme minimum gideri 100 ₺’dir. Bazı harcamaların 0 ₺ olduğu ancak bazı harcamaların ise 2.000-2.500 ₺ olduğu ve hem farkın hem de eğitim harcamalarındaki bu farklılığın oldukça düşündürücü olduğu söylenebilir.

4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi şöyledir: “Bir aile, bir çocuğun okulöncesi eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?” Bu soruya yanıt olan veriler, Tablo 4.11’de görülmektedir.

Tablo 4.11. Ailelerin Bir Aylık Eğitim Harcamaları Ortalamaları

Harcama Türü	\bar{X}
Ulaşım (servis)	347,25
Kıyafet	649,85
Malzeme	611,27
Okul ücreti (aidat)	944,78
Beslenme	180,65
Gezi	36,46
Mezuniyet	5,39
Diğer	0,00

Tablo 4.11’de ailelerin okulöncesi eğitime katılan çocuklarının eğitim harcamaları servis, kıyafet, malzeme, aidat, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer olarak sınıflandığı görülmektedir. Harcamaların ortalamaları incelendiğinde en yüksek harcama 944,78₺ ile aidat harcamasıdır. Bunun nedeni kulüplü tam gün eğitim alan öğrencilerin yoğun olması olabilir. Bunu 649,85 ₺ ile kıyafet, 611,27 ₺ malzeme ve 347,24 TL ulaşım, 180,65 ₺ beslenme ve 36,46 ₺ ile gezi harcaması izlemiştir. En düşük harcama ortalaması ise 5,39₺ ile mezuniyet harcamasıdır. Aidat, kıyafet ve malzeme harcamalarının en fazla velilerin en yüksek harcama alanları olduğu görülmüştür.

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi şöyledir: Ailelerin yaptığı harcamalar;

- Ana-babanın eğitim düzeyine göre değişmekte midir?
- Ana-babanın mesleğine göre değişmekte midir?
- Ana-babanın gelir düzeyine göre değişmekte midir?”

Bu bağlamda yapılan çözümü için yapılan analizler aşağıda ve ilerleyen sayfalarda tablolarda verilmiştir.

Ailelerin yaptığı harcamaların, anne ve babanın eğitim düzeyine göre Ki Kare testi bulguları Tablo 4.12’de ve 4.13’te verilmiştir.

Tablo 4.12. Aile Harcamalarının, Anne Eğitim Düzeyine Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Harcama Türü	Annenin Eğitim Düzeyi						Toplam	p
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Önlisans	Lisans	Lisansüstü		
Ulaşım (Servis)	36	16	51	21	65	16	205	0,09
Kıyafet	36	16	51	21	65	16	205	0,25
Malzeme	36	16	51	21	65	16	205	0,81
Aidat	36	16	51	21	65	16	205	0,02*
Beslenme	36	16	51	21	65	16	205	0,46
Gezi	36	16	51	21	65	16	205	0,33
Mezuniyet	36	16	51	21	65	16	205	0,08

Tablo 4.12 incelendiğinde, okulöncesi eğitim için ailelerin yaptığı harcamaların, annelerin eğitim düzeylerine göre, ulaşım, kıyafet, yemek, gezi ve mezuniyet harcamalarında anlamlı ilişki görülmemiştir ($p>0,05$). Bunun nedeni, bu harcamaların okulöncesi eğitimde standart olması ya da çok değişmemesi olabilir. Ancak anne eğitim düzeyi ile okul ücreti (aidat) harcamaları arasında anlamlı ilişki vardır. Bunun nedeni, tam gün ve kulüplü eğitimde aidat ödemelerinin çok farklılaşması olabilir.

Tablo 4.13. Aile Harcamalarının, Baba Eğitim Düzeyine Göre Ki Kare Testi Sonuçları

Harcama Türü	Babanın Eğitim Düzeyi						Toplam	p
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Önlisans	Lisans	Lisansüstü		
Ulaşım (Servis)	29	16	49	14	67	30	205	0,23
Kıyafet	29	16	49	14	67	30	205	0,01*
Malzeme	29	16	49	14	67	30	205	0,09
Aidat	29	16	49	14	67	30	205	0,04*
Beslenme	29	16	49	14	67	30	205	0,15
Gezi	29	16	49	14	67	30	205	0,58
Mezuniyet	29	16	49	14	67	30	205	0,54

Tablo 4.13 incelendiğinde okulöncesi eğitimde aile harcamaları ile baba eğitim düzeyi arasında, ulaşım, malzeme, beslenme, gezi ve mezuniyet harcamalarında anlamlı ilişki görülmemiştir. Ancak kıyafet ve aidat harcamalarında ise anlamlı ilişki vardır. Buna göre baba eğitim düzeyi ile okulöncesi eğitim kıyafet ve aidat eğitim harcamaları arasında ilişki vardır. Ancak servis, malzeme, beslenme, gezi ve mezuniyet harcamaları arasında ilişki yoktur.

Ailelerin anasınıflı çocukları için yaptıkları eğitim harcamalarının gelir durumlarına göre Ki Kare analizi sonuçları Tablo 4.14'te verilmiştir.

Tablo 4.14. Ailelerin Geliri İle Çocuklarının Okulöncesi Eğitimi İçin Yaptıkları Harcamaların İlişkisi (TL)

Harcama	Gelir				Toplam	p
	1.000 - 5.200	5.500 - 10.000	11.000 - 20.000	21.000- 25.000		
450 - 1.100	2	4	0	3	9	,26
1.200 - 2.000	5	18	15	6	44	
2.100 - 3.000	14	28	30	19	91	
3.050 - 4.000	4	10	10	8	32	
4.100-7.000	0	7	13	9	29	
	25	67	68	45	205	

Tablo 4.14'te görüldüğü gibi, ailelerin gelir düzeyleri ile eğitim harcamaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bunun nedeni, Honaz ilçesinde eğitime yapılan harcamalarda kısıtlama yapılmaması ve ailelerin ilgili olmaları olabilir. Ailelerin yaptıkları eğitim harcamaları ise 900 ₺ ile 6.000 ₺ arasında değişmektedir. Ailelerin sosyo-ekonomik durumların değişken olmasından dolayı insanların gelir-gider dengesini kurmaya çabaladıkları ve ailelerin eğitim harcamalarının sosyo-ekonomik ya da gelirlerine göre farklılık göstermediği söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, toplanan verilerin ve yapılan çözümlenmelerin tartışılması ve tartışmalara paralel olarak geliştirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Velilerin servis için eğitim harcamalarının 0 ile 2.000 ₺ aralığında, kıyafet harcamalarının 0 ile 2.500 ₺ arasında, malzeme harcamalarının 100 ₺ ile 2.500 ₺ arasında değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Velilerin aidat harcamalarının 0 ₺ ile 2.000 ₺ arasında, beslenme harcamaları 0 ₺ ile 750 ₺ arasında, gezi ücretinin 0 ₺ ile 250 ₺ arasında ve mezuniyet harcamalarının 0 ₺ ile 150 ₺ arasında olduğu görülmüştür. Eğitim harcamalarında en düşük ve en fazla ifade edilen harcama 0₺ olarak belirtilmiştir. Diğer gider belirten olmamıştır.

Bir ailenin yaptığı toplam eğitim harcaması 900 ₺ ile 6.000 ₺ arasında değişmektedir. Aradaki fark oldukça yüksektir. Aile başına ortalama eğitim harcaması ise 130 ₺ ile 920 ₺ arasında değişmektedir. Görüldüğü gibi ailelerin eğitim harcamaları çok farklıdır. Bunun nedeninin, gelir düzeylerindeki farklılık olduğu düşünülmektedir. Bazı aileler, bazı harcamaları “eğitim harcaması” içinde görmemektedir ve bu nedenle 0 ₺ olarak yazmaktadır. Bazı ailelerin ise yaptıklarını belirttikleri harcamalar oldukça yüksektir.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan ailelerin aylık eğitim harcamaları şu alanlardadır: Ulaşım, kıyafet, malzeme, okul ücreti (aidat), beslenme, gezi, mezuniyet ve diğer. Bu harcamaların minimum 0 ₺ olduğu görülürken, en yüksek gider 2.500 ₺ ile kıyafet ve malzeme harcamalarında. Kıyafet ve malzeme giderlerinin yüksek olmasının nedeni, bunların çok pahalı olması ve her ailenin mutlaka alması gerektiğine bağlanabilir. Kıyafet çocukların okul içi ve dışında sürekli giyebildikleri okul forması olmadığından dolayı aileler çocuklarına kıyafet almakta ve harcama yapmaktadır. Bunun yanında eğitim çalışmalarında kullanacakları eğitim malzemelerinin bireysel kullanım uygun olmasında dolayı eğitim malzemelerinin de her öğrenci için alınmasından kaynaklanabilir.

Maksimum giderler olarak 2.000 ₺ ile servis ve aidat izlerken, beslenme giderinin 750 ₺, gezi giderlerin 250 ₺ ve mezuniyet giderinin 150 ₺ olarak gözlenmektedir. Eğitim harcamalarındaki bu farklılık gelir farklılığı, eğitime ve okul öncesi eğitime yaklaşım ve tutum farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Servis, beslenme, gezi ve mezuniyet

giderlerinin farklılıklar göstermesinin nedeni Honaz ilçesinin sosyo kültürel ve sosyo ekonomik yapısıyla da ilgilidir. Çünkü Honaz farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel çevreden insanların bir arada yaşadığı bir ilçedir.

Ailelerin okulöncesi eğitime katılan çocuklarının eğitim harcamaları ortalamaları incelendiğinde en yüksek harcama 944,78 ₺ ile aidat harcamasıdır. Bunun nedeni kulüplü tam gün eğitim alan öğrencilerin yoğun olması olabilir. Honaz ilçesinde çalışan genç nüfusun fazla olması, fabrikaların yoğun olduğu Organize Sanayi bölgesinin Honaz sınırları içinde yer alması ve çalışan kesimin yoğunluğu da çocukların tam gün şeklinde okula gönderilmesinin başlıca nedenidir.

Harcamalarla ilgili olarak aidattan sonra 649,85 ₺ ile kıyafet, 611,27 ₺ ile malzeme ve 347,24 ₺ ile ulaşım, 180,65 ₺ beslenme ve 36,46 ₺ ile gezi harcaması izlemiştir. En düşük harcama ortalaması ise 5,39₺ ile mezuniyet harcamasıdır. Aidat, kıyafet ve malzeme harcamalarının velilerin en yüksek harcama yaptıkları alanlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu harcamaların yüksek olmasının nedeni, hayat pahalılığı ve fiyatlardaki anormal yükselmedir.

Okulöncesi eğitim harcamalarının, annelerin eğitim düzeyine göre servis, kıyafet, yemek, gezi ve mezuniyet harcamalarında anlamlı ilişki görülmemiş, ancak anne eğitim düzeyi ile aidat harcamaları arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bunun nedeni bu harcamaların anasınıflarında standart olması ya da çok değişmemesi olabilir. Ancak aidat ödemeleri noktasında ilişki olmasının nedeni tam gün ve kulüplü eğitimde aidat ödemelerindeki artış olduğu söylenebilir.

Ailelerin eğitim harcamaları ile baba eğitim düzeyi arasında, ulaşım, malzeme, beslenme, gezi ve mezuniyet harcamalarında anlamlı ilişki yoktur, ancak kıyafet ve aidat harcamalarında ise anlamlı ilişki vardır. Bunun nedeni, babaların eğitim düzeylerine göre kıyafet ve aidat konusunda farklı tutumlar içinde olmalarıdır.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan ailelilerin gelir düzeyleri ile eğitim harcamaları arasında anlamlı ilişki yoktur. Ailelerin aylık harcamaları 450 ₺ ile 6.000 ₺ arasında değişmekle birlikte gelirleri de 1.000 ₺ ile 50.000 ₺ arasında değişmektedir. Alan yazındaki çalışmalarda ailelerin gelirleriyle eğitim harcamaları arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni sosyo-ekonomik durumların değişken olması ve insanların gelir gider dengesini kurmaya çabalamasıdır. Ancak bu araştırmada ilişki görülemediği görülmüştür.

5.2. Öneriler

- Okulöncesi eğitim için yapılan harcamalarda, aileler arasında oldukça yüksek olan farklılıkların nedenleri araştırılmalıdır.
- Bu araştırmanın benzerleri, farklı illerde ve ilçelerde yapılmalıdır.
- Bu araştırmanın benzerleri, eğitimin farklı tür ve düzeylerinde yapılmalıdır.
- Bu araştırmanın benzerleri, görüşme tekniği ile yapılmalı ve veriler daha derin ve gerçekçi elde edilmelidir.
- Gelir düzeyi düşük ailelerin okulöncesi eğitim harcamaları, yerel yönetimler (belediyeler) tarafından karşılanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Âdem, M. (1993). *Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara.
- Âdem, M. (1977). *Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası*. Ankara: Bilim Matbaası.
- Akın, U. (2009). Türkiye’de Eğitim Bütçesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 39 (184), s.8-25.
- Carnoy, M. (1995). *International encyclopedia of economics of education*. Second Edition, Stanford University, ABD.
- Ercan, F. (1998). *Eğitim ve Kapitalizm. Neoliberal Eğitim Ekonomisinin Eleştirisi*. Bilim Yayıncılık, İstanbul.
- Güngör, G. ve Göksu, A. (2013). Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Ülkelerarası Bir Karşılaştırma. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 59-72.
- Karakütük, K. (2016). *Eğitim Planlaması*, Ankara: Pegem A Yayını.
- Kurul, N. (2012). *Eğitimin Finansmanı*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Özsoy, C. (2008). Türkiye’de eğitim ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin VAR modeli ile analizi. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 5(1), 60-74
- Sarı, R. ve Soytaş, U. (2006). Income and education in Turkey: A multivariate analysis. *Education Economics*, 14(2), 181-196.
- Savaşan, F. ve Çetinbaş, H. (2009). Kamu sağlık-eğitim harcamaları ve büyüme. *Türkiye Maliye Sempozyumu: Devletin değişen rolü bağlamında Türkiye’de kamu harcamalarının sektörel analizi* (s.193-212). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi No. 173.
- Soydan, T. (2018). *Türkiye’de Eğitim Finansmanı: Öne Çıkan Yaklaşımlar ve Politikalar*, Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Sempozyumu (ISMS), 16- 17 Kasım 2018, Ankara.
- Soydan, T. (2020). İnsan sermayesi kuramı üzerine tarihsel ve toplumsal bir analiz, *Eğitim Ekonomisi ve Planlaması*, (Ed: Mahmut Sağır ve Ramazan Yirci), s.91-110, Ankara: Pegem Akademi.
- Söyler, İ. (2008), Eğitim Hizmetleri Bağlamında Vakıf Üniversitelerinin Finansal ve Vergisel Sorunları, *Maliye Dergisi*, (154), 52-76.
- Telatar, O. M., ve Terzi, H. (2010). Nüfus ve Eğitimin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 197-214.
- Tezcan, M. (1992). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Zirve Ofset.
- Tuzcu, G. (2019), Türkiye’de Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Çabaları ve Maliyeti, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 47, Haziran 2019. s.88-106.
- Tuzcu, G. (2021), *Eğitim Ekonomisi*, Pegem A Yayını, Ankara.
- Ünal, L. (1996). *Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi*. Ankara: Epar Yayını.
- Varış, F. (1988), *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara.